

POSUDEK OPONENTA HABILITAČNÍ PRÁCE

Masarykova univerzita

Uchazeč

PhDr. David Kroča, Ph.D.

Habilitační práce

Česká problémová dramatika šedesátých let 20. století

Oponent

prof. PhDr. Pavel Janoušek, DSc.

**Pracoviště oponenta,
instituce**

Ústav pro českou literaturu AV ČR, DAMU

Dramatu jako specifickému druhu výpovědi se v posledních desetiletích české uměnovědné bádání o národní kultuře věnuje spíše jen výjimečně. Zjevně proto, že drama je badateli chápáno jako útvar stojící na pomezí mezi dvěma obory, které se navíc o něj nepřetahují, neboť jsou přesvědčeny, že by se mu měli věnovat „ti druzí“. Řečeno konkrétně: literární vědci drama zpravidla považují za „divadlo“, a proto je ochotně přenechávají teatrologům – a teatrologové v souladu s proměnami divadla preferují jiné podoby textového programování inscenace, takže drama vnímají za něco příliš literárního, a tudíž z divadelní perspektivy již zastaralého. Za něco, čemu oni dnes již ani nemusejí věnovat větší pozornost. Okruh badatelů, kteří se dnes v Česku systematicky věnují problematice dramatu z hlediska teoretického, a zejména historického, je proto velmi malý.

Jedním z mála literárních vědců a pedagogů, kteří cíleně udržují tradici, neboť je drama přitahuje jako téma i otázka, je David Kroča. Dokladem toho je také jím předložená habilitační práce věnovaná problematice jednoho z klíčových žánrů české dramatiky šedesátých let dvacátého století. Tedy skupině divadelních her, již autor práce označuje jako drama *problémové*, neboli jako drama substituující tradiční dramatický konflikt (a z něho vyrůstající dramatickou poetiku) tematizací disputace skupiny postav nad určitým problémem – tak, aby potenciální prožívání dramatických střetů bylo vystřídáno spíše racionálním uvažováním o možných řešeních nastolených otázek. Příznačným rysem Kročou zvoleného typu dramatiky proto je, že se dramatici obvykle inspirovali již vzniklými literárními díly. Snaží se totiž potenciální adresáty zaujmout motivickými, dějovými a myšlenkovými variacemi na všeobecně známé literární vzorce – tak, aby v adresátově mysli došlo ke konfrontaci mezi předlohou a způsobem, jakým ji dramatik variuje, obměňuje a významově posunuje.

Kročou si ve shodě s domácí i zahraniční odbornou literaturou nepochybně uvědomuje, že tato proměna poetiky dramatu (čili přechod od snahy vyjádřit svět skrze dramatický konflikt ke snaze demonstrovat adresátům různá možná řešení nastolených problémů) není dána tvůrčí nedostatečností dramatiků, nýbrž proměnou společnosti, společenského vědomí a způsobů, jakým spolu komunikujeme. Proto si také v předložené habilitační práci z široké dramatické produkce let šedesátých vybírá především ta díla, která jsou schopna vypovídat, jak se dobová česká společnost a kultura prostřednictvím dramatu vyrovnávala s realitou panujícího komunistického režimu.

Těžiště Kročovy práce utváří detailní literárněvědná analýza a interpretace pěti (respektive šesti) velmi dobře vybraných divadelních her, které se sice dnes nehrají a téměř vypadly i z literární paměti, nicméně v okamžiku vzniku představovaly významný počín, nebo alespoň jsou dodnes schopny zajímavě dokreslit kulturní diskurz v období, které v minulém století patřilo k nejzajímavějším a nejpodnětějšími. Jejich společným rysem je, že jsou výrazem snahy využít dramatický tvar a divadelní komunikaci k relativizaci zdánlivých pravd a jistot, a tak upozornit na vládnoucí ideologií zastírané rozměry živé skutečnosti. To platí jak o Daňkově parafrázi biblického tématu v dramatu *Čtyřicet zlosynů a jedno neviňátko*,

Mahlerově variaci na protektorátní téma *Mlýn*, Rajnušově rozhlasové hře *Urhamlet* (respektive jejím tvůrčím přepracováním v divadelní hru *Královské vraždění* z pera Václava Renče), Uhdeho razantní polemice se Sofoklovou Antigonou ve hře *Děvka z města Théby*, ale také o Gardavského přepracování starozákonního mýtu ve hru *Já, Jákob*.

Základem každé z pěti kapitol věnovaných těmto hrám je analýza jejich geneze, významové výstavby, jakož i shrnutí a zobecnění jejich dobové reflexe. Výsledný text přitom spoluurčuje autorova dobrá znalost dobových reálií a odborné literatury. A také jeho schopnost na jednotlivých dramatech pojmenovat to nejpodstatnější a uvést to do adekvátních souvislostí. Důležité je, že Kroča přímočaře nepolitizuje, neboť se programově drží především poetiky dramatu. Zároveň ale dosti přesvědčivě každou ze jmenovaných her vztahuje k dobovému myšlenkovému kontextu.

Neméně důležité je, že zmíněné Kročovy dílčí analýzy jsou rovněž vtaženy do širších poetologických souvislostí a práce tudíž obsahuje také kapitoly reflektující vztah tohoto typu dramatiky a stávajících teoretických konceptů. Zvolenou oblast otázek ovšem primárně nenahlíží z abstraktního teoretického nadhledu, nýbrž jako záležitost historickou – takto ostatně vysvětluje i difference mezi jednotlivými pojmy a slovy, jimiž byla tehdy dramatika pojmenována. Ocenit lze tak kupříkladu způsob, jakým Kroča odpověděl na doposud nepřilíš probíranou otázku, totiž na to, jakými cestami do českého uměnovědného pojmosloví šedesátých let pronikla slova „model a modelování“ (vnímaná jako způsob, jak obejít leninský odraz). Nejen pro studenty jako potenciální adresáty práce pak může být přínosný také Kročův způsob věcného a pojmového vztažení českých problémových her k tehdejší zahraničním inspiracím, k absurdnímu dramatu a vlivu Brechta a Dürrenmatta.

Celkově mohu konstatovat, že autorem zvolená interpretační metoda koresponduje s jeho záměrem a odpovídá i stávající úrovni našeho poznání. Po stránce technické a jazykové je úroveň zpracování a prezentace tématu velmi dobrá. Zřetelný je nadto názorný charakter Kročova způsobu výkladu, který naznačuje jeho didaktické schopnosti. Není tudíž těžké si představit, že tento výklad vznikl také v jeho komunikaci a konfrontaci s žáky a vyrůstal ze snahy metodou *par* pro toto jim objasnit základní rysy dramatické tvorby určitého období.

A jako takový může být také zpětně použit.

Dotazy oponenta k obhajobě habilitační práce (počet dotazů dle zvážení oponenta)

Jednou z možných otázek je, zda a jak případně se žánr problémového dramatu, jakož i žánry spřízněné v české literatuře vyvíjely v následujících normalizačních desetiletích – a co s nimi tehdejší „komunikační klima“ oproti letům šedesátým udělalo.

Případně je možné také ptát, zda lze tento žánr pozorovat i v dramatech polistopadové a současné.

Závěr

Habilitační práce PhDr. Davida Kroči, Ph.D., *Česká problémová dramatika šedesátých let 20. století splňuje* požadavky standardně kladené na habilitační práce v oboru česká literatura.

Veselská Lhota

Dne 21. 4. 2021

prof. PhDr. Pavel Janoušek, DSc.